

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wkładu społeczeństwa obywatelskiego w Partnerstwo Wschodnie

(2011/C 248/06)

Sprawozdawca: **Gintaras MORKIS**

Pismem z dnia 15 listopada 2010 r. Rada Unii Europejskiej, działając na podstawie art. 304 TFUE, zwróciła się do Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego o opracowanie opinii rozpoznawczej w sprawie *wkładu społeczeństwa obywatelskiego w Partnerstwo Wschodnie*.

Sekcja Stosunków Zewnętrznych, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię dnia 25 maja 2011 r.

Na 472. sesji plenarnej w dniach 15–16 czerwca 2011 r. (posiedzenie z 16 czerwca) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 133 do 1 – 1 osoba wstrzymała się od głosu – przyjęła następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) przywiązuje wielkie znaczenie do Partnerstwa Wschodniego jako strategicznej konieczności i inwestycji politycznej ze strony UE, mającej przynieść w przyszłości korzyści obywatelom Unii oraz krajów partnerskich. Wydarzenia w basenie Morza Śródziemnego dowiodły kluczowej roli społeczeństwa obywatelskiego w transformacji ku demokracji, reformach konstytucyjnych oraz tworzeniu instytucji. Dlatego też należy odpowiednio odnotować i promować wkład społeczeństwa obywatelskiego w Partnerstwo Wschodnie, by zapewnić powodzenie tego procesu.

1.2 EKES z zadowoleniem przyjmuje postęp w realizacji inicjatywy Partnerstwa Wschodniego, która oficjalnie rozpoczęła się w maju 2009 r. Wszystkie państwa należące do Partnerstwa poprawiły i pogłębiły swoje stosunki z UE dzięki dialogowi na temat układów o stowarzyszeniu, stref wolnego handlu, złączenia wymogów wizowych, współpracy w obszarze bezpieczeństwa dostaw energii czy innych kwestii. (Niestety stosunki Białorusi z UE znacznie pogorszyły się po wyborach prezydenckich w grudniu 2010 r.).

1.3 Wkład społeczeństwa obywatelskiego w wielostronny wymiar Partnerstwa Wschodniego

1.3.1 Udział w międzyrządowych platformach tematycznych Partnerstwa Wschodniego

1.3.1.1 EKES został zaproszony do udziału w trzech z czterech ustanowionych międzyrządowych platform tematycznych, gdzie wyraża stanowisko społeczeństwa obywatelskiego. Niemniej Komitet nakłania Komisję, by zaprosiła go do współpracy w platformie tematycznej 3 poświęconej bezpieczeństwu dostaw energii ze względu na jego specjalistyczną wiedzę w tej dziedzinie.

1.3.1.2 Zdaniem Komitetu należy umożliwić przedstawicielom odpowiednich grup roboczych Forum Społeczeństwa

Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego udział w posiedzeniach międzyrządowych platform tematycznych.

1.3.2 Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego

1.3.2.1 Komitet przyjmuje również z zadowoleniem powołanie w listopadzie 2009 r. Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego. Uważa, że platformy krajowe Forum są całkowicie odpowiednim instrumentem realizacji Partnerstwa Wschodniego w krajach partnerskich przy udziale społeczeństwa obywatelskiego. Ubolewa jednak nad niewielkim zaangażowaniem w działalność platform krajowych pracodawców, związków zawodowych i innych organizacji społeczno-gospodarczych (rolników, konsumentów) na szczeblu krajowym lub wręcz brakiem takiej aktywności.

1.3.2.2 Ponieważ partnerzy społeczni nie są obecnie w odpowiednim stopniu reprezentowani w Forum, Komitet wzywa do przeglądu regulaminu wewnętrznego Forum, a zwłaszcza przepisów dotyczących procedury selekcji, tak aby nadać większą wagę udziałowi w nim przedstawicieli pracodawców i pracowników oraz pozostałych grup interesów zarówno z UE, jak i z krajów partnerskich.

1.3.2.3 Komitet wzywa do przeglądu struktury Forum, by usprawnić jego funkcjonowanie, przy jednoczesnym efektywnym wykorzystaniu dostępnych funduszy. Punkt ciężkości można by przenieść na ciągłe działania ukierunkowane na projekty (w kontekście grup roboczych i platform krajowych Forum).

1.3.2.4 Komitet sugeruje, by zwiększyć liczbę przedstawicieli z UE celem stymulowania wymiany doświadczeń i promowania zgodności z wartościami europejskimi. EKES, ze swoimi 344 członkami reprezentującymi zorganizowane społeczeństwo obywatelskie UE, jest szczególnie predysponowany, by odgrywać aktywną rolę w realizacji celów Partnerstwa w ramach Forum, jeśli przepisy Forum umożliwią większy i stały udział Komitetu w obydwu strukturach.

1.3.2.5 Mając na względzie coraz większy wpływ Forum, a zwłaszcza kompetencje platform krajowych, Komitet pragnie wnieść wkład w usprawnienie funkcjonowania Forum. Dostrzega również konieczność utworzenia sekretariatu, szczególnie w kontekście prac Komitetu Sterującego.

1.3.2.6 Jeśli nie udałoby się wyeliminować strukturalnych niedociągnięć w funkcjonowaniu Forum, Komitet rozważyłby inne sposoby mobilizacji podmiotów społeczno-gospodarczych w państwach Partnerstwa Wschodniego, by urzeczywistnić cele Partnerstwa.

1.4 Wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego w krajach partnerskich oraz wkład w dwustronny wymiar Partnerstwa Wschodniego

1.4.1 Komitet z uwagą śledzi wydarzenia na południowym wybrzeżu Morza Śródziemnego. Jest przekonany, że UE powinna poprzeć proces decentralizacji i stabilizacji w tym regionie. Jednocześnie wzywa do opracowania przez UE długofalowego i wyważonego podejścia do jej sąsiadów na wschodzie i południu, w tym procedur dotyczących udzielania pomocy finansowej dla reform politycznych i gospodarczych, adaptacji do norm UE i wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego.

1.4.2 Komitet sądzi, że niedostateczne finansowanie może przeszkodzić w spełnieniu oczekiwań związanych z Partnerstwem Wschodnim, które jest ważnym instrumentem promowania zgodności z wartościami europejskimi. W tym kontekście EKES z dużym zadowoleniem przyjmuje propozycję Komisji dotyczącą przeglądu europejskiej polityki sąsiedztwa, lecz ubolewa, że w komunikacie „Nowa koncepcja działań w obliczu zmian zachodzących w sąsiedztwie” nie nalegano na stworzenie nowego mechanizmu konsultacji ze społeczeństwem obywatelskim w państwach objętych europejską polityką sąsiedztwa, a ponadto w ogóle nie nawiązano ani do instytucji społeczeństwa obywatelskiego, którą dysponuje UE, ani do roli, jaką w tym procesie może odegrać EKES.

1.4.3 Komitet ucieszyłby się z propozycji utworzenia europejskiej fundacji na rzecz demokracji oraz instrumentu wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Niemniej wzywa Komisję, by w celu uniknięcia błędów wyciągnęła wnioski z doświadczeń związanych z instrumentem wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego Bałkanów Zachodnich.

1.4.4 Komitet sądzi, że niezwykle ważna jest współpraca z niezależnymi organizacjami w krajach partnerskich. Jednakże trzeba też współpracować z istniejącymi organizacjami zależnymi od rządu, a jednocześnie wspierać tworzenie niezależnych związków zawodowych i organizacji pracodawców, które będą w stanie uczestniczyć w prawdziwym dialogu społecznym, rozpowszechniać idee demokracji, praw człowieka i praw pracowniczych oraz dążyć do realizacji innych celów inicjatywy Partnerstwa Wschodniego.

1.4.5 Zdaniem Komitetu wzmocnienie dialogu na szczeblu krajowym między rządem a społeczeństwem obywatelskim stanowi warunek demokratyzacji społeczeństw w państwach

na wschodzie oraz ich adaptacji do wartości europejskich. Szczególnie ważne jest wzmocnienie roli społeczeństwa obywatelskiego w opracowywaniu i wdrażaniu planów działań w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa.

1.4.6 Komitet wzywa do ustanowienia we wszystkich krajach Partnerstwa Wschodniego mechanizmu konsultacji ze społeczeństwem obywatelskim, takiego jak rady społeczno-gospodarcze czy podobne organizacje, mając na uwadze szczególne warunki panujące w każdym kraju. W niektórych państwach dobrym początkiem takiego procesu byłyby istniejące krajowe platformy Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego. EKES chętnie podzieli się swoimi doświadczeniami ze społeczeństwem obywatelskim w krajach Partnerstwa Wschodniego.

1.4.7 Komitet sądzi, że w układach o stowarzyszeniu, negocjowanych obecnie między UE a krajami partnerskimi, powinny znaleźć się zapisy dotyczące ustanowienia wspólnych organów społeczeństwa obywatelskiego, które zajmowałyby się monitorowaniem wdrażania tych układów.

1.4.8 Odnosnie do negocjacji i podpisania szerokiej i kompleksowej umowy o wolnym handlu, zdaniem Komitetu społeczeństwo obywatelskie UE i krajów partnerskich powinno uczestniczyć w przygotowywaniu oceny wpływu na zrównoważony rozwój przed rozpoczęciem negocjacji. Ponadto do przyszłych umów tego rodzaju należy włączyć mechanizmy udziału społeczeństwa obywatelskiego, aby umożliwić kontrolę realizacji przepisów dotyczących rozwoju zrównoważonego.

1.5 Komitet ma nadzieję, że 2011 rok będzie decydujący dla Partnerstwa Wschodniego ze względu na oczekiwane ożywienie procesu przez prezydentkę węgierską, a szczególnie polską.

1.6 Komitet kieruje przedstawione w niniejszej opinii zalecenia do szefów państw i rządów i ma nadzieję, że na organizowanym jesienią 2011 r. w Polsce szczycie Partnerstwa Wschodniego wkład społeczeństwa obywatelskiego na przestrzeni minionych dwóch lat i poczynione postępy zostaną odpowiednio odnotowane, a niedociągnięcia w zakresie niewystarczającego zaangażowania partnerów społecznych i nieadekwatności Forum Społeczeństwa Obywatelskiego krytycznie ocenione.

2. Wkład społeczeństwa obywatelskiego w wielostronny wymiar Partnerstwa Wschodniego

2.1 Pierwszorzędne znaczenie dla Unii Europejskiej ma stabilność, dobre sprawowanie rządów, przewidywalność polityki oraz wzrost gospodarczy u jej sąsiadów na wschodzie. Ze swojej strony państwa Europy Wschodniej i Zakaukazia pragną zacieśnić i zaktywizować swoje stosunki z UE. Kluczowym elementem zbliżania tych krajów do UE są wartości oraz zbieżność prawodawstwa i regulacji. Partnerstwo Wschodnie należy więc postrzegać jako inwestycję polityczną ze strony UE, która przyniesie korzyści obywatelom Unii i będzie sprzyjać ogólnemu postępowi w krajach partnerskich.

2.2 Udział w międzyrządowych platformach tematycznych Partnerstwa Wschodniego

2.2.1 W komunikacie Komisji w sprawie Partnerstwa Wschodniego odnotowano zasadność odgrywania przez społeczeństwo obywatelskie szczególnej roli. EKES został zaproszony do udziału w trzech z czterech ustanowionych międzyrządowych platform tematycznych, gdzie wyraża stanowisko społeczeństwa obywatelskiego (platforma 1 – demokracja, dobre rządy i stabilność; platforma 2 – integracja gospodarcza i konwergencja z politykami sektorowymi UE; platforma 4 – kontakty międzyludzkie). Mimo głębokiego zaangażowania w kwestie energetyczne Komitet nie został zaproszony do udziału w ważnej platformie ds. bezpieczeństwa energetycznego.

2.2.2 Zdaniem EKES-u platformy poczyniły postęp w realizacji celów Partnerstwa; ubolewa jednakże nad ograniczoną obecnością społeczeństwa obywatelskiego. Sądzi, że należy umożliwić przedstawicielom odpowiednich grup roboczych Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego udział w posiedzeniach międzyrządowych platform tematycznych. Umożliwi to społeczeństwu obywatelskiemu pozyskiwanie informacji na temat działalności platform oraz opracowywanie bardziej realnych i konkretnych zaleceń. Komitet wzywa Komisję do rozpoczęcia negocjacji z krajami partnerskimi z myślą o zmianie regulaminu platform międzyrządowych, tak aby nadać Forum status stałego uczestnika tychże platform.

2.2.3 Komitet uważa, że platformy mogłyby korzystać z projektów znajdujących się w kręgu zainteresowania społeczeństwa obywatelskiego. Jednym z dobrych przykładów zaangażowania stowarzyszeń przedsiębiorców w Partnerstwo Wschodnie mógłby być program EAST-INVEST – wspólne przedsięwzięcie Eurochambres i partnerów w państwach Partnerstwa Wschodniego. Jest to nowy trzyletni projekt ukierunkowany na Partnerstwo Wschodnie, który ma na celu ułatwienie handlu w regionie wschodnich sąsiadów UE oraz promowanie rozwoju gospodarczego i inwestycji. Zaangażowały się w niego 21 izby z państw UE; realizują one cele platformy międzyrządowej 2 „Integracja gospodarcza i konwergencja z polityką UE”. Całkowity budżet wynosi 8,75 mln euro, z czego 7 mln wyasygnuje Komisja Europejska. Należy mieć nadzieję, że projektowi uda się osiągnąć wyznaczone cele i wnieść namacalny wkład w urzeczywistnienie celów Partnerstwa Wschodniego. Przykład ten można by wykorzystać w konkretnych projektach między organizacjami UE i krajów partnerskich działającymi w innych sektorach, takimi jak organizacje rolników, konsumentów, organizacje ekologiczne itp.

2.2.4 Zdaniem Komitetu przedsiębiorstwa muszą silnie angażować się w inicjatywę przewodnią dotyczącą MŚP w ramach platformy 2, a spotkania przedsiębiorców mogłyby doprowadzić do zorganizowania forum biznesu Partnerstwa Wschodniego, co zwiększyłoby poparcie organizacji przedsiębiorców dla negocjacji dotyczących szerokiej i kompleksowej umowy o wolnym handlu.

2.2.5 Komitet zwraca uwagę, że dialog społeczny nie jest przedmiotem prac żadnej platformy, mimo że stanowi część dorobku prawnego Wspólnoty.

2.3 Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego

2.3.1 Propozycja Komisji w sprawie utworzenia Forum Społeczeństwa Obywatelskiego spotkała się z szerokim poparciem.

2.3.2 Niemniej jednak, większość członków Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego to ośrodki analityczne i organizacje pozarządowe, które nie odzwierciedlają w pełni różnorodności społeczeństwa obywatelskiego. Jedynie garstka organizacji z krajów partnerskich reprezentuje interesy przedsiębiorców, pracowników i partnerów społecznych, tj. stowarzyszeń przedsiębiorców, związków zawodowych czy innych grup społeczno-gospodarczych (rolników, konsumentów, pracowników naukowych i nauczycieli akademickich itp.).

2.3.3 W Komitecie Sterującym, który składa się z 17 członków, partnerzy społeczni z krajów partnerskich nie są w ogóle reprezentowani.

2.3.4 W ciągu ostatniego półtora roku we wszystkich krajach partnerskich ustanowiono platformy krajowe Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego, by umożliwić organizacjom społeczeństwa obywatelskiego w każdym państwie wspólne działania służące realizacji celów Partnerstwa.

2.3.5 Komitet w pełni popiera utworzenie platform krajowych Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego oraz ich wkład w proces Partnerstwa. Warto tu przytoczyć kilka przykładów:

- platforma białoruska opracowała w lipcu 2010 r. plany działań dla Białorusi w ramach Partnerstwa Wschodniego;
- platforma azerska zorganizowała liczne wydarzenia dotyczące tematów mających znaczenie dla rządu i społeczeństwa obywatelskiego, takich jak przystąpienie Azerbejdżanu do WTO, alternatywne i odnawialne źródła energii, efektywność energetyczna czy sytuacja małych i średnich przedsiębiorstw;
- Krajowa Rada Uczestnictwa, która pełniła funkcję mołdawskiej platformy krajowej, zanim jeszcze takowa została utworzona, wzięła udział we wszystkich posiedzeniach rady ministrów Mołdawii i przedstawiła swoje stanowisko na temat decyzji rządowych i proponowanych środków politycznych.

Niemniej Komitet ubolewa, że nawet w ramach tych platform partnerzy społeczni nie są lub tylko w ograniczonym stopniu są zaangażowani na szczeblu krajowym w działalność platform krajowych i z tego względu struktury te nie zajmują się zagadnieniami praw społecznymi.

2.3.6 Komitet zwrócił uwagę na szereg niedociągnięć w funkcjonowaniu Forum i zgłosił chęć współpracy z Komitecie Sterującym w celu zwiększenia efektywności Forum.

2.3.7 Obecny skład Forum nie jest zgodny z dokumentem koncepcyjnym Komisji, w którym stwierdzono, że „członkostwo w Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego powinno być otwarte dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, tzn. dla organizacji obywatelskich, związków zawodowych, organizacji pracodawców, stowarzyszeń zawodowych, organizacji pozarządowych, ośrodków analitycznych, fundacji non-profit, krajowych i międzynarodowych organizacji i sieci społeczeństwa obywatelskiego oraz innych stosownych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego z krajów Partnerstwa Wschodniego, ale także państw członkowskich UE i międzynarodowych organizacji czy sieci. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego z krajów trzecich także mogą być zapraszane. EKES i jego odpowiedniki w krajach partnerskich powinni odgrywać kluczową rolę, zwłaszcza w zakresie działalności gospodarczej, zatrudnienia, pracy i kwestii społecznych”. Główne europejskie organizacje pracowników i pracodawców wyraziły swoje zaniepokojenie tą sytuacją w piśmie skierowanym do członków Forum 19 maja 2010 r. Wysokiego szczebla przedstawiciele EKES-u i Komisji Europejskiej omówili skład Forum i fakt, że niektóre cele Partnerstwa Wschodniego, zwłaszcza te związane z integracją gospodarczą, można osiągnąć tylko pod warunkiem uczestnictwa wszystkich odpowiednich partnerów w pracach Forum.

2.3.8 Komitet sądzi także, że należy znacznie zwiększyć rolę organizacji społeczeństwa obywatelskiego UE w Forum. Ich reprezentacja jest jak dotąd ograniczona do stosunkowo niewielkiej liczby miejsc przyznanych uczestnikom z UE w Forum (wśród 230 organizacji zaproszonych na posiedzenie Forum w Berlinie tylko 80 było z UE) i w Komitecie Sterującym (7 z 17 członków). Udział społeczeństwa obywatelskiego UE jest także ograniczony z geograficznego punktu widzenia. Przeważają organizacje z kilku państw członkowskich położonych w pobliżu wschodniej granicy UE. Tylko kilka organizacji społeczeństwa obywatelskiego UE realizuje specjalne projekty czy programy z partnerami z krajów Partnerstwa Wschodniego.

2.3.9 Komitet jest gotów wykorzystać swe możliwości, doświadczenie, know-how i kontakty, aby przyczynić się do skorygowania obecnych nierówności w składzie Forum. 344 członków Komitetu to ogromny potencjał, który może posłużyć do propagowania idei Partnerstwa Wschodniego w instytucjach UE, we wszystkich państwach członkowskich i wszystkich sferach społeczeństwa obywatelskiego, w tym zwłaszcza wśród partnerów społecznych.

2.3.10 Aby Komitet mógł odgrywać taką rolę, musi być odpowiednio reprezentowany w strukturach Forum. Obecne zasady nie przewidują stałego i efektywnego udziału EKES-u w Forum, w związku z czym powinny zostać zmienione celem umożliwienia stałego i większego udziału Komitetu.

2.3.10.1 Wzmocniony udział EKES-u i innych podmiotów społeczno-gospodarczych mógłby także przyczynić się do zapewnienia bardziej wyważonego uczestnictwa w grupach roboczych Forum. Obecnie większość organizacji jest zaangażowanych w grupy robocze ds. demokracji, dobrych rządów i stabilności oraz ds. kontaktów międzyludzkich. Natomiast grupy robocze ds. integracji gospodarczej i konwergencji

z polityką UE oraz ds. środowiska, zmiany klimatu i energii nie mają wystarczającej liczby członków, co stoi w sprzeczności ze znaczeniem zagadnień, którymi się zajmują, dla pomyślnego wdrożenia Partnerstwa Wschodniego. Komitet mógłby pomóc zaradzić tej sytuacji.

2.3.10.2 EKES sądzi, że prace Forum powinny być w większym stopniu ukierunkowane na projekty. Niektóre grupy robocze, jak na przykład grupa ds. integracji gospodarczej i konwergencji z polityką UE, usiłowały stworzyć specjalne projekty, co jednak nie udało się z powodu braku finansowania i niewystarczającej liczby partnerów. Potencjał i możliwości administracyjne EKES-u mogłyby być użyteczne przy opracowywaniu konkretnych projektów. Wspólnie przygotowywane opracowania i projekty mogłyby także pomóc zwiększyć wkład społeczeństwa obywatelskiego w Partnerstwo Wschodnie.

2.3.10.3 EKES proponuje, by Komitet Sterujący był wybierany na dwa lata, co poprawi jego skuteczność i zapewni wystarczający czas na realizację projektów i pomysłów. Ponadto EKES jest zdania, że konieczne stało się zapewnienie sekretariatu dla Komitetu Sterującego.

2.3.11 Jeśli funkcjonowanie Forum nadal będzie niezadowalające, Komitet rozważy inne sposoby zaangażowania podmiotów społeczno-gospodarczych w realizację celów Partnerstwa Wschodniego.

3. Wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego w krajach partnerskich oraz wkład w dwustronny wymiar Partnerstwa Wschodniego

3.1 Ostatnie wydarzenia w północnej Afryce i na Bliskim Wschodzie jasno pokazały, że reżimy – nawet jeśli mają kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa i stabilności w regionie oraz otrzymują wsparcie finansowe od demokratycznych państw Zachodu – mogą upaść, jeśli nie dbają o gospodarczą i społeczną sytuację ludności i naruszają prawa i wolności człowieka. Światowa społeczność może teraz jedynie z zaniepokojeniem obserwować rozwój sytuacji politycznej w regionie oraz spekulować na temat jej globalnych konsekwencji. Należy dokładnie zanalizować wydarzenia w regionie oraz rozważyć i mieć na uwadze płynące z nich wnioski.

3.1.1 Istnieją znaczne różnice między państwami Partnerstwa Wschodniego, jeśli chodzi o warunki polityczne i sytuację organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Zróżnicowany jest poziom rozwoju demokracji, praw człowieka i swobód obywatelskich, podobnie jak poziom rozwoju gospodarczego i społecznego, a nawet perspektywy geopolityczne. Podobne rozbieżności daje się zauważyć w odniesieniu do wysiłków tych państw, by zbliżyć się do UE, oraz ich celów związanych z udziałem w Partnerstwie Wschodnim. Społeczeństwo obywatelskie nie ma też w poszczególnych państwach partnerskich takich samych możliwości uczestnictwa w Partnerstwie. Kraje partnerskie trzeba zatem przeanalizować każdy z osobna, zanim będzie możliwa ocena postępów, jakie poczyniły, zakresu udziału społeczeństwa obywatelskiego w tej inicjatywie i możliwości, jakie przed nim stoją.

3.2 Ukraina, Mołdawia i Gruzja to kraje partnerskie, które faktycznie nauczyły się wykorzystywać możliwości oferowane przez Partnerstwo Wschodnie w poszczególnych dziedzinach. Jeśli jednak różnica między tymi trzema państwami a pozostałymi krajami Partnerstwa Wschodniego będzie się nadal zwiększać, to może to zagrozić długoterminowej przyszłości Partnerstwa Wschodniego jako projektu regionalnego w Europie Wschodniej. W związku z tym Komisja Europejska i społeczeństwo obywatelskie w pozostałych trzech krajach mają do odegrania ważną rolę w zadaniu o to, by przepaść ta się nie powiększyła. Białoruś stanowi z pewnością największy problem, ale nie powinno się kwestionować jej członkostwa w Partnerstwie Wschodnim, zwłaszcza z uwagi na szczególną sytuację polityczną wewnątrz kraju.

3.3 Komitet dostrzega, że podjęcie działań w ramach Partnerstwa Wschodniego w dziedzinie regionalnego bezpieczeństwa, stabilności, integracji gospodarczej, ochrony środowiska, bezpieczeństwa energetycznego, kontaktów międzyludzkich itd., będzie możliwe dopiero, gdy kraje partnerskie zaczną przestrzegać praw człowieka i szanować wolność stowarzyszenia się oraz gdy nawiązany zostanie prawdziwy dialog społeczny i obywatelski. Trzeba zatem zwrócić większą uwagę na te kwestie, zwłaszcza w przypadku Białorusi, choć inne państwa partnerskie także mają problemy w tym zakresie.

3.4 Jest całkiem jasne, że kraje Partnerstwa Wschodniego nie dysponują prawdziwymi mechanizmami dialogu społecznego i konsultacji ze społeczeństwem obywatelskim: często tylko organizacje utworzone i kierowane przez rząd są uznawane za partnerów w dialogu społecznym i obywatelskim. Komitet rozumie, że niezwykle ważna jest współpraca z niezależnymi organizacjami w krajach partnerskich. Jednakże trzeba też współpracować z istniejącymi organizacjami, które są uznawane przez rząd i czasami od niego zależne, wspierać je na drodze rozwoju, a jednocześnie propagować tworzenie niezależnych związków zawodowych i organizacji pracodawców tam, gdzie takie jeszcze nie istnieją, aby umożliwić ich udział w prawdziwym dialogu społecznym, rozpowszechnić idee demokracji, praw człowieka i praw pracowniczych oraz dążyć do realizacji innych celów inicjatywy Partnerstwa Wschodniego.

3.5 Aktywniejsze zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego mogłoby pomóc przyspieszyć realizację celów Partnerstwa Wschodniego w krajach partnerskich. Ponadto Partnerstwo Wschodnie i zaangażowanie w nie społeczeństwa obywatelskiego mogłoby przyczynić się do wzmocnienia tego ostatniego. Podczas opracowywania programów mających zwiększyć potencjał administracji trzeba zwrócić uwagę sektora publicznego na znaczenie społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych oraz na doświadczenia UE i państw członkowskich dotyczące sposobów angażowania społeczeństwa obywatelskiego w procesy decyzyjne. Doświadczenia organizacji z państw Europy Środkowej mogłyby okazać się szczególnie użyteczne z punktu widzenia tworzenia potencjału organizacji rządowych i pozarządowych w krajach Partnerstwa Wschodniego. EKES jest także gotów udostępnić swą wiedzę rządów krajów Partnerstwa Wschodniego pragnącym stworzyć odpowiednie ramy prawne dla dialogu społecznego i obywatelskiego.

3.6 W tym kontekście EKES zasadniczo z zadowoleniem przyjmuje propozycję Komisji dotyczącą przeglądu europejskiej polityki sąsiedztwa, lecz ubolewa, że w komunikacie „Nowa koncepcja działań w obliczu zmian zachodzących w sąsiedztwie” nie nalegano na stworzenie mechanizmów konsultacji ze społeczeństwem obywatelskim w państwach objętych europejską polityką sąsiedztwa, a ponadto w ogóle nie

nawiązano ani do instytucji społeczeństwa obywatelskiego, którą dysponuje UE, ani do roli, jaką w tym procesie może odegrać EKES.

3.7 Komitet przyjmuje także z zadowoleniem propozycję utworzenia fundacji na rzecz demokracji oraz instrumentu wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ instrument taki bez wątpienia pomógłby zwiększyć udział społeczeństwa obywatelskiego w życiu politycznym. Jednocześnie jednak wzywa Komisję, by wyciągnęła wnioski z doświadczeń związanych z instrumentem wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz innymi formami wspierania społeczeństwa obywatelskiego w ramach pomocy przedakcesyjnej. W swym wkładzie w realizowany obecnie przez Komisję przegląd wsparcia UE dla społeczeństwa obywatelskiego na Bałkanach Zachodnich i w Turcji EKES podkreślił, że trzeba zwrócić większą uwagę na tych partnerów społecznych, a zwłaszcza związki zawodowe, którzy w niektórych przypadkach zostali prawie całkowicie pominięci. W praktyce oznacza to skupienie się nie tylko na projektach, ale także na rozwoju instytucjonalnym i ogólnej trwałości organizacji.

3.8 Aby zbadać, w jakim zakresie organizacje społeczeństwa obywatelskiego są zaangażowane w Partnerstwo Wschodnie i w trwający obecnie dialog z rządami krajowymi, EKES poprosił je o wypełnienie krótkiego kwestionariusza. Wyniki tego badania opinii pokazują, że brakuje dialogu między rządami krajowymi a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, zwłaszcza w odniesieniu do układów o stowarzyszeniu i wdrażania planów działania w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa. Rządy nie zasięgają w wystarczającym stopniu opinii organizacji w kwestiach związanych z Partnerstwem Wschodnim. Główne źródła informacji w tym zakresie to delegatury Komisji Europejskiej w poszczególnych państwach oraz media. Sytuacja jest oczywiście różna w każdym państwie. Dialog między władzami a społeczeństwem obywatelskim jest najbardziej zaawansowany w Republice Mołdowy, a najtrudniejsza sytuacja w tym względzie panuje na Białorusi. Komitet wzywa do ustanowienia we wszystkich krajach Partnerstwa Wschodniego mechanizmu konsultacji ze społeczeństwem obywatelskim, takiego jak na przykład rady społeczno-gospodarcze czy podobne organizacje. W proces ten można by włączyć istniejące krajowe platformy Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego. EKES jest gotów wesprzeć społeczeństwo obywatelskie w krajach partnerskich przy tworzeniu instytucji dialogu obywatelskiego, wykorzystując doświadczenie, jakie zebrał przy okazji ostatnich etapów rozszerzenia UE.

3.9 Komitet jest zdania, że w postanowieniach dotyczących kwestii instytucjonalnych zawartych w układach o stowarzyszeniu, negocjowanych obecnie między UE a krajami partnerskimi (obecnie prowadzone są negocjacje ze wszystkimi państwami z wyjątkiem Białorusi), powinny znaleźć się zapisy dotyczące ustanowienia wspólnych organów społeczeństwa obywatelskiego, aby umożliwić społeczeństwu obywatelskiemu monitorowanie wdrażania tych układów. Organy te mogłyby wydawać zalecenia z własnej inicjatywy lub rady stowarzyszenia utworzone na mocy układów o stowarzyszeniu mogłyby zasięgać ich opinii. Najlepiej byłoby, gdyby przedstawiciele tych organów mogli uczestniczyć w posiedzeniach rad stowarzyszenia jako obserwatorzy. W skład organów powinni wchodzić przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego, w tym partnerzy społeczno-gospodarczy i organizacje pozarządowe. EKES powinien być odpowiednio reprezentowany.

3.10 Komisja Europejska rozpoczęła już negocjacje w sprawie szerokiej i kompleksowej umowy o wolnym handlu z Ukrainą i przewiduje rozpoczęcie negocjacji z Gruzją, Armenią i Mołdawią, gdy spełnione zostaną wymagane warunki. Umowa taka mogłaby mieć istotny wpływ na warunki prowadzenia działalności gospodarczej i warunki społeczne w krajach partnerskich. Dlatego też ogromne znaczenie ma stały dialog ze społeczeństwem obywatelskim podczas prowadzenia negocjacji.

3.11 Jeśli chodzi o negocjacje w sprawie szerokiej i kompleksowej umowy o wolnym handlu i zawarcie takiej umowy, Komitet sądzi, że społeczeństwo obywatelskie powinno uczestniczyć w przygotowywaniu oceny wpływu na zrównoważony rozwój przed rozpoczęciem negocjacji. Pomoże to zwiększyć świadomość społeczną korzyści płynących z zawarcia wspomnianej umowy. Ponadto w przyszłej umowie należy zawrzeć zapis o mechanizmach udziału społeczeństwa obywatelskiego, aby monitorować wdrażanie postanowień dotyczących rozwoju zrównoważonego.

3.12 Prawie dwa lata po ustanowieniu Partnerstwa Wschodniego nadal nie jest jasne, w jaki sposób wiąże się ono z regionalną inicjatywą z 2007 roku, tj. z Synergią Czarnomorską, skoro w obu inicjatywach uczestniczą w przeważającej mierze ci sami partnerzy. Na poziomie społeczeństwa obywatelskiego można by ustanowić współpracę między Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego a Czarnomorskim Forum Organizacji Pozarządowych.

3.13 Wkład Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w Partnerstwo Wschodnie

3.13.1 EKES uważa Partnerstwo Wschodnie za niezwykle ważne, za strategiczną konieczność oraz polityczną inwestycję ze strony UE, która w przyszłości przyniesie korzyści obywatelom Unii Europejskiej i jej krajów partnerskich.

3.13.2 EKES już od pięciu lat zajmuje się sytuacją społeczeństwa obywatelskiego we wszystkich krajach partnerskich, obserwując jej różne aspekty: wolność stowarzyszania się, wymogi dotyczące rejestracji, prawa podatkowego i procedur podatkowych, wolność słowa oraz funkcjonowanie konsultacji trójstronnych. Sporządził odpowiednie opinie, w których poczynił szereg zaleceń dotyczących następujących zagadnień: „Większa

Europa – sąsiedztwo: nowe ramy relacji z naszymi wschodnimi i południowymi sąsiadami”⁽¹⁾, „Białoruskie społeczeństwo obywatelskie”⁽²⁾, „Stosunki UE – Mołdawia: jaka rola dla zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego?”⁽³⁾, „Stosunki UE – Ukraina: nowa dynamiczna rola społeczeństwa obywatelskiego”⁽⁴⁾, „Tworzenie sieci organizacji społeczeństwa obywatelskiego w regionie Morza Czarnego”⁽⁵⁾, „Udział społeczeństwa obywatelskiego we wdrażaniu planów działań w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa w krajach Zakaukazia: w Armenii, Azerbejdżanie i Gruzji”⁽⁶⁾. Na wniosek prezydencji czeskiej Komitet sporządził opinię rozpoznawczą w sprawie udziału społeczeństwa obywatelskiego w Partnerstwie Wschodnim.

3.13.3 EKES rozwijał kontakty z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w krajach Partnerstwa Wschodniego i zorganizował szereg seminariów dotyczących znaczenia dialogu społecznego i konsultacji ze społeczeństwem obywatelskim. Podczas tych seminariów EKES podkreślał także potrzebę udziału społeczeństwa obywatelskiego we wdrażaniu planów działania w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa.

3.13.4 EKES organizuje wspólnie z ukraińską Krajową Trójstronną Radą Społeczno-Gospodarczą doroczne seminaria na Ukrainie poświęcone zagadnieniom interesującym obie strony. Ma również nadzieję, że w nadchodzących latach można będzie zacząć organizować takie doroczne wydarzenia także z innymi krajami Partnerstwa Wschodniego. EKES jest gotów pomóc w organizacji dorocznych seminariów podsumowujących społeczeństwa obywatelskiego we wszystkich krajach Partnerstwa Wschodniego, których celem będzie ocena postępów we wdrażaniu planów działania w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa.

3.13.5 EKES popiera priorytetowe traktowanie Partnerstwa Wschodniego przez obecną prezydencję węgierską i przyszłą prezydencję polską w Radzie oraz opracowuje dwie dalsze opinie stanowiące wkład w te zagadnienia: „Dostawy energii – jakiej polityki sąsiedztwa potrzebujemy, aby zapewnić UE bezpieczeństwo dostaw?” oraz „Partnerstwo Wschodnie a wschodni wymiar polityk UE, ze szczególnym uwzględnieniem polityki rolnej UE: bezpieczeństwo żywności, niezaburzony handel, wzmożona współpraca i pomoc rozwojowa, partnerstwo strategiczne”. EKES ma nadzieję, że jego trzy opinie w sprawie Partnerstwa Wschodniego spotkają się z szerokim poparciem i przyczynią się do osiągnięcia celów tego partnerstwa.

Bruksela, 16 czerwca 2011 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON

⁽¹⁾ Dz.U. C 80 z 30.3.2004, s. 148–155.

⁽²⁾ Dz.U. C 318 z 23.12.2006, s. 123–127.

⁽³⁾ Dz.U. C 120 z 16.5.2008, s. 89–95.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 77 z 31.3.2009, s. 157–163.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 27 z 3.2.2009, s. 144–151.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 277 z 17.11.2009, s. 37–41.